

(*usage factor* – UF), amely kiegészítheti – de nem helyettesítheti – a hagyományos, vagy alternatív impakt faktor mutatókat. Ahhoz persze, hogy komoly elemzéseket lehessen e téren végezni, meg kell szervezni a kapcsolódási (*log*) adatok gyűjtését, és el kell terjeszteni a megfelelő statisztikai szabványokat és a használati adatok mérésének szabványos módszereit. Ami

még figyelembe veendő – és amiről széles körben folyik a vita – az a vélekedés, hogy a szabadon hozzáférhető publikációt feltehetőleg többen olvassák, és valószínűleg több hivatkozást is kap. Kérdés tehát, hogy az OA terjedésével új jelentést kapnak-e az idézési és a használati mutatók.

(*Mohor Jenő*)

Könyvtár- és tájékoztatásügy

Általános kérdések

08/088

LOR, Peter Johan: Libraries in times of open access = Inf.Serv.Use. 27.vol. 2007. 4.no. 193-205.p. Bibliogr. 37 tétel.

A könyvtárak és a nyílt hozzáférés

Elektronikus folyóirat; Hozzáférhetőség; Megőrzés

A kifejezés maga nem új keletű a könyvtárügyben: nem is olyan régen még azt jelentette, hogy az olvasók hozzáférhetnek a (szabad)polcos állományhoz. Újabban pedig azt a tendenciát értik alatta, amely – általában valamennyi tudományterületen tapasztaltakkal párhuzamosan – az egyre nagyobb mértékű hozzáférés biztosításával keresi a potenciális használók kegyeit. Definiálni több ízben is megpróbálták (így az *Open Access Initiative*, az *eIFL-IP szerzői jogi kézikönyvében*, vagy a *Bethesda* és a *Berlin Nyilatkozatokban*). Az említett fórumokon egyetértettek a szerzők vagy a jogdíj tulajdonosai által mindenkinek szabadon, visszavonhatatlanul, világméretben, állandó jogot biztosító hozzáférésben a dokumentumok használatára, másolására, terjesztésére. Körébe vonja a művek

kiegészítésekkel ellátott teljes anyagát, standard elektronikus formátumban azonnal a publikálás után elhelyezve legalább egy online tárhelyen, amelynek kezelője akadémiai intézet, tudományos társaság, kormány szerv, vagy egyéb szervezet lehet.

A tárolóhelyeknek két típusa van: a nyílt hozzáférésű archívum (*open access archive*), amelyek nagy része egyetemek, kutatóintézetek fenntartásában létezik (*institutional repositories*), és már megjelent cikkek másolatait, illetve doktori disszertációkat, kézikönyveket, oktatási segédanyagokat, ún. „szürke irodalmat” tartalmaz. Ezek száma ma kb. 800. Ugyanakkor a *Directory of open access journals* az online publikált, ingyenes kb. 2500 folyóirat 125 ezer cikkének anyagát teszi hozzáférhetővé, alternatív üzleti modell alapján működve.

Három ok siettette az *open access* jelenség elterjedését. Az első (mint majdnem mindenben) az anyagi tényező: a spirálisan emelkedő árak nem kímélik a folyóirat-kiadást sem, hiszen 1975-1995 között a nyomtatott lapok árai 2-3-szorosukkal nőttek az infláció mértékéhez képest. A következmény nem maradt el, és a legtöbb helyen drasztikusan csökkentették az előfizetéseket. Ráadásul a digitális megosztottság egyre mélyíti a világ fejlett és fejlődő országai közötti szakadékot. Másodikként a

szerzők, a kiadók és a használók közötti kapcsolat kiegyensúlyozatlan és méltánytalan voltát szokták felhozni. A harmadik pedig a technológia fejlődése, amely lehetőséget ad a lapok kiadóinak arra, hogy pontosabban határolják be célközönségüket.

A könyvtárosi reakciókra kezdetben a visszafogott lelkesedés volt jellemző. Kétségtelen pozitívumnak tűnt többek között, hogy ettől kezdve a könyvtár saját példánnyal rendelkezhet a folyóiratból, az archiválásnak nincsen időhatára, megszűnnek a korlátozások (tér, idő, hozzáférésgátjai), jogot nyerhet, hogy bármennyi digitális cikket akárhány használónak elküldhessen, miközben nem kérdőjelezhető meg a jogszerű használat sem. Szükségtelemmé válnak a licencek, az árakról szóló alkudozás akár intézményként, akár konzorciumként. És ami talán a legfontosabb: nem kell lemondani előfizetést a pénzhiány miatt. Mindez teljes mértékben egyezik az IFLA alapelveivel, ami az információhoz jutás egyenlőtlenségének felszámolását hirdeti.

A sikertörténetet látva nem marad más hátra, mint a könyvtár szerepét definiálni az új helyzetben. Annyi már most bizonyosnak látszik, hogy az *open access*-rendszer mellett nem tűnik el a fizetős használat sem – minden bizonyosan hosszú távon fognak élni egymás mellett. Ahogy a könyvtárak is fenn fognak maradni ebben a vegyes (fizetős/szabad) környezetben. Meg kell találni tehát annak a módját, hogy a könyvtárak az olvasói igények magasabb szintű kielégítésére is képesek legyenek: így például külön katalógusba rendezhetik a nyílt hozzáférésű lapokat, metaadatokat hozhatnak létre a válogatás/találatok minél pontosabb meghatározásához, a keresőmotorok egyre profibb alkalmazásának ismereteit átadhatják a használóknak is. Ha távolabb tekintünk, akkor pedig könyvtári digitális kiadói tevékenységet látunk (OA-publikációk), valamint speciális OA-rendszereket könyvtári fejlesztésben, ritka vagy speciális anyagok digitalizálását, OA-anyagok megőrzését. A felfutó profil még azt is lehetővé teheti, hogy az egyes

intézmények hozzájárulhassanak a szerzői díjak ellentételezéséhez.

(Vasbányai Ferenc)

Nemzetközi könyvtárügy

08/089

SCHLEH, Bernd: Afrikanische Trommelwirbel und ein Paukenschlag aus USA. Millionen-Spende beschleunigt Lobbyarbeit für Bibliotheken. Die IFLA auf dem Weg zum politischen Akteur = BuB. 59.Jg. 2007. 11/12.no. 820-825.p.

Res. angol és francia nyelven

Az IFLA világkongresszusa Durbanban

Egyesület -könyvtári -nemzetközi; Konferencia -nemzetközi

2007 augusztusában a dél-afrikai Durbanban rendezték meg az IFLA 73. világkongresszusát. Az ötnapos rendezvényen 3100 könyvtáros és információs szakember vett részt, akik 120 különböző országból érkeztek. Különböző szakmai témákról érkeztek, a könyvtári szociális munkától kezdve a katalógizálási kérdéseken keresztül a digitalizálási problémákig. Több politikai téma is felmerült, mint például a bennszülöttekkel kapcsolatos ismeretek, a digitális szakadék, a korrupció és az AIDS. Fekete Afrikában jelenleg 38,6 millió fertőzött ember él, csak Dél-Afrikában 1000 ember hal meg naponta ebben a betegségben. A könyvtárak aktívan közreműködnek a megelőzésben, információt nyújtanak, felvilágosítást adnak. Más problémákról is nyíltan beszéltek, például a túl erős idegen hatásról a nyelvek és az irodalom terén. Kiegészítő programként afrikai és amerikai dobpergést hallgathattak a résztvevők. Bill és Melinda Gates alapítványa egymillió dollárt ajánlott fel az IFLA javára. „A pénzt annak a szerepnek a hangsúlyozására fordítjuk, amelyet a könyvtá-

rak az információs társadalom fejlődésében betöltenek” – nyilatkozta Claudia Lux, az IFLA új német elnöke. Rámutatott, hogy a könyvtárakért lobbizni kell, és a szociálpolitikai elkötelezettség egyre fontosabbá válik a jövőben.

(*Autoref. alapján*)

08/090

HOLLENDER, Henryk: Who will take over the libraries of the new Europe? = LIBER Q. 17.vol. 2007. 3/4.no.

Ki viszi tovább az új Európa könyvtárait?

Könyvtárosi hivatás; Könyvtárügy

Elgondolkodtató képet fest Henryk Hollender a közép-európai térség könyvtárainak uniós csatlakozás utáni állapotáról. Nem kevesebbet állít, mint hogy 1989-ben a kontinens nyugati fele még úgy tekintett térségünkre, mint a lelki és intellektuális értékek tárházára, ám mára a kutatási potenciálról szóló adatok is azt mutatják, hogy az egyesüléssel felszabadult energiák kifulladásban vannak.

Viszonylag kevéssé tárták fel a szerző szerint, hogy a könyvtárügy területén milyen változások mentek végbe régióinkban. Pedig számos kérdésben döntő folyamatok zajlottak le az elmúlt szűk két évtizedben. A lengyel helyzet ismerőjeként tisztában van vele, hogy a könyvtári automatizálás sok helyen koncepciótlan, kapkodó volt. Ha rendelkezésre állott is megfelelő forrás a technológiai újítások átvételére, a megvalósítás gyakran tükrözte a stratégiai gondolkodás hiányát. Eltérő gyakorlatot követ például Lengyelország és Litvánia a digitalizálás terén: míg előbbiben túlnyomó többségben archív (levéltári) anyagot dolgoznak fel, a balti államban nagyobb hangsúlyt helyeznek a friss szakirodalom (doktori disszertációk, kutatási anyagok) modern formában való rögzítésére.

Új utakon jár a könyvtárosképzés is, ami magától értetődő jelenség. Fennáll a veszélye

ugyanakkor, hogy a tananyagban eluralkodik az elmélet, az újabb és újabb modulok csupán érdekes színfoltot jelentenek, de nem könnyítik meg a rálátást a tudományterület egészére. Ennek következtében nehéz megmondani, mennyit is ér valójában egy közép-európai felsőoktatási intézményben kiállított LIS- (*library and information science*) diploma. Annak gyakorlata sem mindig következetes – legalábbis Lengyelországban –, hogy bizonyos vezetői állások betöltéséhez milyen végzettséget követelnek meg a jelentkezőktől.

És ha már a munkahelyeknél tartunk: a szerző szerint az elmúlt években nem sikerült szakítani a könyvtárakról – és a bennük dolgozó szakemberekről – korábban kialakult sztereotípiákkal. A társadalom jó része még ma is kényelmes, biztos munkát lát a könyvtárosságban (bizonyos fokú fizikai tevékenységgel!), ami jobbra szórakoztató, hiszen az ott dolgozók mindig más olvasóval találkozhatnak. Pozitív vonása, hogy rugalmas, könnyen megtanulható, illetve egy kis idejű kihagyás (mondjuk nők esetében néhány, gyermekneveléssel eltöltött esztendő) után újra könnyen folytathatónak látszik. Hozzá kell tenni, hogy a szakmáról kialakult kép nem független a (lengyel) könyvtárak vezetőitől sem. A politikai fordulat nem járt együtt őrség-/generációváltással, és ennek bekövetkezte hosszú folyamat eredménye lesz. Nem mintha a középkorúak képtelenek lennének váltani, de nagyobb a valószínűsége annak, hogy az 1989 előtti rutin szerint dolgoznak, ami kevéssé hatékony és inspiratív az újdonságok megismerésének tekintetében.

Kérdés továbbá, hogy a demográfiai mutatók előlegezte új környezetben hol fogja megtalálni a helyét a jövő könyvtára. Más szavakkal: egy elöregedő, egyidejűleg a multikulturalitást egyre természetesebben megélt társadalom felfedezi-e valaha Közép-Európában, amit nyugaton már régen a kultúrák közvetítésével gyakorolnak.

(*Vasbányai Ferenc*)

Nemzeti könyvtárügy

08/091

SOKOLOV, Aleksandr Sergejevič: O razvitii bibliotečnogo dela. Doklad na zasedanii Pravitel'stva Rossijskoj Federacii 1 noâbrâ 2007 goda = Bibliotekovedenie. 2007. 6.no. 1., 8-13.p.

A könyvtárügy fejlesztéséről. Beszámoló az Orosz Föderáció kormányának 2007. november 1-jei ülésére

Könyvtárügy

Az oroszországi könyvtárak helyzetét taglaló jelentés szerint az Orosz Föderációban mintegy 130 ezer könyvtár működik a végrehajtó hatalom föderális szervezetei, az önkormányzatok, a vállalatok, a hivatalok és más szervezetek fenntartásában. Az ország három legnagyobb könyvtára a moszkvai Orosz Állami Könyvtár (41,7 millió könyvtári egység), a szentpétervári Orosz Nemzeti Könyvtár (34,5 millió könyvtári egység) és az Orosz Akadémiai Könyvtár (22 millió könyvtári egység, 300 intézeti könyvtár).

Az orosz kulturális minisztérium irányítása alá tartozik mintegy 47 ezer nyilvános könyvtár, köztük 9 ezer föderális, 261 regionális (85 tudományos, 107 gyermek- és ifjúsági, 69 pedig a vakok számára), és 46,8 ezer városi, valamint 36,2 ezer községi könyvtár – és az Oroszországi Könyvkamara. 2006-ban összesen 55,7 millió felhasználó fordult meg a könyvtárakban 459,4 millió alkalommal és 22,5 milliós az orosz könyvtárak honlapjain keresztül történt távhasználatok száma. Az oktatási és tudományos minisztérium irányítása alatt további 66 ezer általános iskolai és több mint 3 ezer közép- és felsőfokú oktatási intézményhez kapcsolódó könyvtár működik. Az ipar, a közlekedés és a távközlés területén kb. három és félezer könyvtár működik, továbbá létezik 720 speciális

mezőgazdasági, és másfélezer orvosi és egészségügyi gyűjtemény is.

Napjainkban a könyvtárak a legaktuálisabb problémákat a gyűjteményszervezés területén élik át. Az Orosz Föderációban évente több mint százezer hagyományos könyv és mintegy 11,5 ezer elektronikus kiadvány jelenik meg, az UNESCO ajánlása szerint a gyűjteményekben 1000 lakosra számítva évente 220-250 darabos könyvgyarapodást kellene elérni. Manapság a Föderáció régióinak többségében ez a szám nem haladja meg a 100-150 kötetet (sőt: az Észak-Kaukázusi területeken, Szibéria egyes régióiban és a Távols-Keleten ez a szám mindössze tíz kötet; a községi könyvtárak többségébe pedig új szak- és szépirodalom a kilencvenes évek óta gyakorlatilag egyáltalán nem jutott el). 2006-ban a városi könyvtárakban átlagosan és felhasználónként 7,6 rubelt költöttek beszerzésre, és az utóbbi öt évben az új kiadású műveknek csak 10, a gyermekkönyveknek 3 százaléka jutott el a könyvtárakba (az európai országokban ez az arány eléri a 30-35 százalékot). A könyveknél jóval népszerűbb periodikumokból a városi könyvtárak 10-15 folyóiratot és 5-8 napilapot, a községi könyvtárak 3 folyóiratot és 1-2 napilapot fizetnek elő. A kulturális minisztérium és a föderációs kormányzat 2008 és 2010 között új támogatási rendszert vezet be a nyilvános könyvtárak állománygyarapításának anyagi segítése érdekében.

A kulturális minisztérium irányítása alatt álló könyvtárakban őrzött dokumentumok közül kb. 1,5 millió a kódex és a kézirat, 1,3 millió a régi könyvek és 6 millió az egyéb szempontból ritka és értékes művek száma, különleges bánásmódot igénylő őrzésük jelenlegi helyzete azonban katasztrofális. Az épületek megteltek és gyakran balesetveszélyesek, nincs megfelelő szellőztetés és légkondicionálás, hiányoznak a papír savtalanítására és a restaurálásra alkalmas szakemberek, eszközök és berendezések, hiányos a biztonságtechnika – kivételesen jó helyzetben csak a fentebb említett három nagykönyvtár van Moszkvában és Szentpéterváron.

A 2006 és 2010 közötti időszakra meghirdetett „Oroszország kultúrája” program keretében összesen 87 millió rubelt áldoznak a könyvtárak állományvédelmére.

A könyvtárak számítógépesítése területén nagyon sok megoldandó feladat és probléma sorakozik. Az utóbbi időben ugyan tizenkétszerezésre nőtt a könyvtárakban elhelyezett személyi számítógépek mennyisége, és tizenegyszeresére a számítógépek mellett dolgozó emberi erőforrás mértéke – ez azonban egyelőre nem hozott áttörést az elektronikus katalógusok és a számítógépen rögzített és visszakereshető tételek számának gyarapodásában, a kilencvenes években beszerzett számítógépek napjainkra egyébként is elavulttá váltak már. A rendelkezésre álló pénzügyi források azonban kizárólag a föderális fenntartású könyvtárak számítástechnikai megújítására elegendőek. Az „Oroszország kultúrája” program lehetőséget teremtett ún. könyvtári modellek kidolgozására – egyelőre a községségi könyvtárak számára (a program végére összesen 200 modell-könyvtár jön létre, ez azonban mindössze 0,5 százalékat jelenti az e típusban működő valamennyi könyvtárnak).

A jelentés – amely a továbbiakban kitér még a hátrányos helyzetűek számára létrehozott gyűjtemények és az iskolai könyvtárak helyzetének ismertetésére is – elérhető az interneten (www.government.ru/government/governmentactivity/rfgovernmentssession/2007/z011107/materials/).

(Hangodi Ágnes)

08/092

Stratégia rozvoja slovenského knihovníctva na roky 2008-2013. Prekladacia správa = Knížnica. 8.roč. 2007. 11/12.no. 3-20.p.

Res. angol nyelven

A szlovák könyvtárügy fejlesztési stratégiája 2008-2013: előterjesztési javaslat

Fejlesztési terv

A stratégiai terv elfogadásával az állami könyvtárpolitika a következő öt évre meghatározza a könyvtárak fejlesztésének céljait, prioritásait, irányait. A szlovák könyvtári rendszer egészét érinti a terv, mert csak stabil rendszer képes a tudástársadalom minőségi könyvtári-információs szolgáltatásokkal ellátni.

A könyvtári terület prioritásai:

- a használók kulturális, információs, művelődési, tudományos-kutatási szükségleteinek kielégítése, a könyvtári-információs szolgáltatások fejlesztése,
- a kulturális és tudományos örökség, a nemzeti írásbeliség védelme és megőrzése.

Az elsődleges célok keretében az alábbi stratégiai feladatok megvalósítása szükséges:

1. a könyvtárak információtechnológiai fejlesztése,
2. információforrások biztosítása a könyvtárak számára,
3. könyvtári-informatikai szolgáltatások,
4. a digitális kulturális és tudományos örökség kialakítása, védelme és hozzáférhetővé tétele,
5. a muzeális dokumentumok és gyűjtemények regisztrációja és védelme,
6. a könyvtári emberi erőforrások fejlesztése, képzése,
7. az élethosszig tartó tanulás támogatása és a használók információs írástudásának javítása,
8. könyvtárárpítés és –rekonstrukció, a könyvtári állomány védelme.

Az első prioritás keretében kiemelt legfontosabb két cél: a könyvtárakban folyamatos, akadálymentes, nyilvános és anyagilag kedvező internetes hozzáférés biztosítása valamennyi állampolgár számára; integrált, együttműködő rendszerek és szolgáltatások kialakítása az információkhoz, a kulturális és tudományos örökséghez való gyors és hatékony hozzáférés érdekében.

Ahhoz, hogy a könyvtárak betölthessék szerepüket a tudástársadalomban, megfelelő mennyiségű információforrásra van szükségük, ezért

az állománybeszerzésre fordított összegeket fokozatosan közelíteni kell az IFLA ajánlásaihoz és a fejlett európai országokhoz a második cél részeként.

A harmadik prioritás kapcsán a könyvtári-információs szolgáltatások modernizációja, színvonalának emelése szükséges, valamennyi állampolgár számára akadálymentes hozzáférés megvalósításával (kiemelve a fogyatékkal élők, hátrányos helyzetűek és kisebbségek körét).

Negyedik cél: a digitalizálási folyamatok lebonyolításához szükséges technológiai feltételek biztosítása, hogy a szlovák vonatkozású dokumentumok digitalizálásával és az eredeti digitális dokumentumok hozzáféréseinek biztosításával hosszú távon megvalósuljon ezeknek a gyűjteményeknek a feltárása, archiválása, védelme és elérése.

A régi nyomtatványok és muzeális könyvtári dokumentumok védelme magában foglalja a fizikai védelmet és a tartós megőrzést egyaránt. Elsőbbséget élveznek az ötödik cél keretében a hazai dokumentumok, de az európai kulturális örökség részeként a tágabb földrajzi környezetű jelentős örökségek is.

A hatodik cél a könyvtárosok képzésének és karrierfejlesztési lehetőségeinek egyidejű megvalósulását tűzi ki, olyan foglalkozási szabványok elkészítésével, amelyek a könyvtárosok célirányos és szisztematikus szakmai fejlődését támogatják.

Az alapvető emberi jogok, az élethosszig tartó tanulás támogatása és a társadalom valamennyi rétege számára az információs írástudás színvonalának javítása a hetedik prioritás célja, amelyben valamennyi könyvtártípus érdekelt.

Az előző stratégiai időszak alatt Szlovákiában nem épült új könyvtárépület, csak rekonstrukciók zajlottak. A következő stratégiai tervben is szerepel a megfelelő könyvtári terek kialakítása, átalakítása, különös tekintettel a külső és belső akadálymentesítésre.

A stratégiai terv anyagi megvalósítását több forrásból biztosítják: állami költségvetésből (kb. 5

milliárd Sk), az EU Strukturális Alapjaiból, Az Információs Társadalom Operatív Programja (összesen kb. 192 millió euró) és a Regionális Operatív Programok (kb. 158 millió euró) keretéből.

Az állami költségvetésből való finanszírozás részleteit ágazatonként, könyvtártípusonként, éves szinten több variációban is kidolgozták.

(*Prókai Margit*)

08/093

MIURA, Gregory: Pushing the boundaries of traditional heritage policy. Maintaining long-term access to multimedia content = IFLA J. 33.vol. 2007. 4.no. 323-326.p.

Res. francia, német, spanyol és orosz nyelven

A kulturális örökséggel kapcsolatos politika kiterjesztése: a multimédiás tartalmakhoz való hozzáférés biztosítása hosszú távon

Hozzáférhetőség; Könyvtárpolitika; Megőrzés; Multimédia; Nemzeti könyvtár

A francia nemzeti könyvtár (Bibliothèque nationale de France, BnF) elektronikusdokumentumgyűjteményének vezetője szerint a multimédia-, szoftver- és elektronikus dokumentumok merőben új feladatokat jelentenek a kulturális intézmények számára, melyek nehézségeit a kiadók, kutatók és a nagyközönség is hajlamos alábecsülni.

A francia kötelempéldány-jogszabályok két lépésben integrálták a multimédiát és a szoftvereket a megőrzendő dokumentumok körébe; 1975-ben a Nemzeti Fonotéka (Phonothèque nationale – a mostani Audiovizuális részleg elődje) feladata lett a nem hagyományos dokumentumok, így a mozgóképek gyűjtése. A nyolcvanas években jelentek meg az első szoftverek, oktatási anyagok és játékok, majd az 1992. évi jogszabályban a fizikai hordozón kiadott multimédia-dokumentumokra, szoftverekre és adatbázisokra is kiterjesztették a beszolgáltatási kö-

telezettséget. (A filmeket a Centre national de la Cinématographie, a rádió- és tévéadásokat pedig az Institut national de l'Audiovisuel gyűjti.)

Fontosnak tartja hangsúlyozni a szerző, hogy a multimédia-dokumentumok és a szoftverek a médiatörténet mostohagyermekai: megfelelnek róluk, pedig a BnF audiovizuális gyűjteménye 30 ezer tételből áll, és évente 4 ezerrel gyarapodik. Igen sokfélék (multimédia-dokumentumok, videojátékok, szoftverek, gyermek-, oktató, szak- és önképző adatbázisok, e-folyóiratok, intézményi, egyesületi és cégkiadványok, digitalizált dokumentumok), némelyik szokatlan is a könyvtárban, de a kutatókat érdeklik, és a tudományos kutatást foglalkoztató anyagok gyűjtése a nemzeti könyvtárak feladata. Érdekes módon az online kiadványok megjelenésével sem csökken a számuk. A sokféleség a hordozókra is jellemző (audiokazetta, floppy, multimédia-kártya, USB stb.).

A sokféleségből adódik, hogy a hozzáférés biztosítása is sok problémát okoz; gyakorlatias megoldásokat alkalmaznak, de a műszaki fejlődés következtében egyre nehezebb a kompatibilitás biztosítása.

A gyűjtemény a nemzeti könyvtár Tolbiac-szárnyában az AV-olvasóteremben tanulmányozható. A kért anyagot kérésre az eredeti platformon és konfigurációval, vagy azzal kompatibilis formában installálja a részleg technikusa egy nappal előbb vagy aznap, ha a szabványos munkaállomásokon ez nem lehetséges.

A régebbi anyagok további használata érdekében már 2005-ben elkészült az elektronikus dokumentumok hosszú távú megőrzésének munkaterve, amely az *emulálás* segítségével gyakorlatias és kísérleti módon biztosítja a hozzáférést; a másik hordozón történő adatmentés ugyanis nem jelent megoldást. Ennek a programnak a keretében a téma legjobb szakértőit, a gyűjtők közösségét nyerték meg az együttműködésre; a három legnagyobb egyesülettel (MO5.com, ACONIT, Silicium) állnak szoros kapcsolatban.

A tanulmány befejező része a megőrzési munka-

terv részleteivel, a felmerülő nehézségekkel és megoldásokkal foglalkozik, ismertetve a használó körében végzett vizsgálat eredményét, majd kitér a jövő – közte a holland nemzeti könyvtárral közös projekt – terveire is.

(Az IFLA 2006. évi világkonferenciáján elhangzott előadás szövege angolul elolvasható a <http://www.ifla.org/IV/ifla72/papers/091-Miura-en.pdf> címen is.)

(*Murányi Lajos*)

08/094

LEROUX, Éric – LAJEUNESSE, Marcel: Le gouvernement du Québec et sa Politique de la lecture et du livre de 1998. Les objectifs et les réalisations = Doc.Bibl. 53.vol. 2007. 1.no. 27-41.p. Bibliogr.

Res. angol és spanyol nyelven

A québeci kormány olvasás- és könyvpolitikája 1998-ban. Célok és eredmények

Könyvtárpolitika; Művelődéspolitikai; Olvasásra nevelés

1998 tavaszán a Lucien Bouchard vezette québeci kormány megfogalmazta könyv-és olvasáspolitikáját. A cikk csaknem tíz év után vizsgálja a kitűzött célok eredményességét. Történetek előrelépések, a programhoz hozzátettek, de el is vettek belőle. A 3-5 éves időszakra szánt intézkedéseket a periódus végén visszavonták, másokat pedig azért, mert az új kormány más prioritásokat tűzött maga elé. A tanulmány átfogó elemzést nyújt az 1998 óta eltelt időszak politikájáról, összehasonlítva a célokat az eredményekkel. Kiemeli az olyan jelentős eseményeket, mint a Québeci ún. Grande Bibliothèque és a Kommunikációs és Kulturális Központ és Könyvtár létrehozása, és röviden ismertet egyes projekteket, amelyeket különböző politikai megfontolásból vetettek el.

(*Autoref. alapján*)

Lásd még 107

Központi szolgáltatások

08/095

LARSEN, Kirsten: Bibliotek.dk. Opening the Danish union catalogue to the public = Interlend.Doc. Supply. 35.vol. 2007. 4.no. 205-210.p.

Bibliotek.dk. A dán központi katalógus megnyitása

Gépi könyvtárközi kölcsönzés; Központi katalógus - online; Statisztika

A bibliotek.dk a dán nyilvános közös katalógus használói felülete, amely 2000 októberében nyílt meg. A dán állam anyagi támogatásával a Dán Bibliográfiai Központban működik, ahol folyamatos fejlesztéséről is gondoskodnak.

A közös katalógus nyilvános elérhetővé tételének célja, hogy a nagyközönség számára olyan hozzáférést nyújtsanak a könyvtári gyűjteményekhez, amely kérés (dokumentumrendelési) lehetőséget is tartalmaz. Sok országban széles körben elérhető a szakmai központi katalógus, de Dániában ez nem ingyenes (DanBib). Ezt a végfelhasználók csapásként élték meg, és a fejlesztők már kezdettől fogva használói katalógusban gondolkodtak, a szakmai katalógus használói igényekhez történő hozzáigazítása helyett.

Az adatbázis a dán egyetemi, tudományos és szakkönyvtárak, valamint a közkönyvtárak rekordjait/állományadatait tartalmazza. Ezenkívül magában foglalja a teljes dán nemzeti bibliográfiát (könyvek, időszaki kiadványok, cikkek, kották, hálózati dokumentumok, DVD-k stb. anyagát). 2007 júliusában az adatbázis 10,5 millió tételt tartalmazott.

A bibliotek.dk használói szempontból a következő sajátosságokkal rendelkezik:

- nyolc különböző keresési mód, pl. téma szerinti böngészés, vagy csak hálózati dokumentumok keresése;

- a keresési eredmények az FRBR (Functional Requirements for Bibliographic Records) által „ihletett” munkaformátumban való megjelenítése;
- „úgy érti: ...” típusú segítség a keresési kérdés átfogalmazására;
- minden rekordban linkek új keresésekhez/lehetőségekhez;
- „próbáld a keresést a Google-ban”;
- dokumentumkérési lehetőség a legközelebbi könyvtárban, függetlenül attól, hogy az adott könyvtárban megvan-e a kért dokumentum vagy sem;
- szállítás a használó által kért könyvtárba;
- saját személyes beállítások mentése (keresés, megjelenítés, kedvenc könyvtárak stb.);
- a kedvenc könyvtár beállítása, aminek segítségével láthatóvá válik, hogy ott elérhető-e a kért cím;
- figyelőszolgálat (e-mailben vagy más módon), használói blog.

A cikk a továbbiakban néhány fontosabb jellemzőt ismertet részletesen. A fejlesztők szándékosan nem a Google-ben használt egyszózos keresést és a relevancia-sorrendet alkalmazták, helyette inkább a használatól próbálják a lehető legtöbb információt beszerezni a keresésre vonatkozóan, ezért kínálják a többféle keresési lehetőséget. A kereséseknek több mint a fele a nem alapértelmezettként beállított módon történik. Az FRBR-formátum lényege, hogy ugyanazon mű különböző kiadásait kapcsolja össze. Ez azért fontos, mert a használók néha áttekinthetetlenül szeretnek kapni egy mű sokféle kiadásáról (pl. egy szimfónia esetében), néha pedig egy könyv bármelyik kiadása megfelel számukra. A bibliotek.dk-ban a keresési eredmények a rekordok munka-klaszterében vannak megjelenítve olyan módon, hogy a különböző kiadások és dokumentumtípusok egy klaszterben szerepelnek. A használók néhány kiadást látnak, de egy kattintással az összeset megjeleníthetik. Sok katalógusban nem törődnek a rekordok megjelenítésével, a legjobb esetben ikonokat alkalmaz-

nak, de a használóknak így is sok idegen szóval és számmal kell megbirkózniuk. Nem beszélve az ISBD-s megjelenítésről, ami gyakran olyan, mintha egy mérnök készítette volna. Ezért a fejlesztők fontosnak tartják, hogy folyamatosan kapcsolatban legyenek a használókkal, akik olyan problémákra világíthatnak rá, amelyeket egyébként nem vennének észre.

A szolgáltatás sikerét sokféleképpen lehet mérni, de a legfontosabb mérőszám a használat mértéke és a használók száma. A legmagasabb értéket 2007 tavaszán mérték, amikor az egyik héten 104 ezer felkeresést és 80 ezer látogatót regisztráltak.

A szolgáltatás nem lehetne sikeres a dán könyvtárak együttműködése nélkül, hiszen ők „szállítják az árut”. Az adatbázis frissítését a könyvtárak az ún. VIP adatbázison keresztül végzik, ahol a könyvtárakról és szolgáltatásairól kapcsolatos információk is szerepelnek, pl.: a könyvtár neve, postai és e-mail címe, a könyvtárközi kérések fogadásának módja, a honlap és a helyi online katalógus URL-je stb.

A bibliotek.dk minden költségét a dán állam fedezi, ami 2007-ben 9,5 millió dán koronát tett ki. Végül egy vélemény a legutóbbi használói felmérésből: „A bibliotek.dk biztosan az egyik legjobb dolog Dániában.”

(Feimer Ágnes)

Együttműködés

08/096

BARSUKOVA, Svetlana Alekseevna – BELOKOLENKO, Mariá Vladimirovna: CBS kak optimal'naá organizacionnaá forma realizacii bibliotečnyh programm = Bibliotekovedenie. 2007. 5.no. 34-39.p.

A központosított könyvtári rendszer mint a könyvtári programok megvalósításának optimális szervezeti formája

Centralizálás; Gépi könyvtári hálózat; Munkaszervezés

A moszkvai könyvtárak innovációs tevékenysége és az erre épülő szolgáltatások elsősorban komplex célprogramok keretében valósulnak meg. Ide sorolható a 2004-2006-ban megvalósult közkönyvtárak mint szellemi központok fejlesztésének komplex célprogramja is. Ez a program a város könyvtárainak korszerűsítését célzó, 1999-2003. évi komplex programok folytatása volt; olyan városi programokra támaszkodott, mint a *Moszkva kultúrája*, *Elektronikus Moszkva* stb. A város dél-nyugati részében 14 könyvtárat összefogó centralizált könyvtári rendszer aktív részt vállal ezekben a programokban. Az elért eredményekben nagy szerepe van annak, hogy a fejlesztéseket a rendszerben végezték, nem a könyvtárak külön-külön. A centralizálás, a szakosítás, a koncentráció és az összefogás teszi lehetővé a megszorító intézkedések idején a könyvtári szolgáltatásban jelentkező problémák leghatékonyabb megoldását.

A *centralizálás* érinti az állománygyarapítást, a műszaki háttérrel, a pénzügyi eszközöket, az adminisztratív-gazdasági és az innovációs-módszertani tevékenységet. Különösen érzékelhetők az előnyei, amikor egy könyvtárat tatarozás vagy állományellenőrzés miatt be kell zárni. Ilyenkor az olvasókat a legközelebbi könyvtárba irányítják át, de a régió lakosai mindvégig ugyanannak a városrésznek a szolgáltatásait tudják igénybe venni.

A rendszer könyvtárai *szakosítva* vannak, munkájukban azt az irányt tudják fejleszteni, amelyik a körzetükben igényelt szolgáltatások közül a legjellemzőbb, míg a többit a minimálisra csökkentik. A könyvtárak felelősek egy-egy különgyűjtemény fejlesztéséért, gondozásáért is (pl. külföldi irodalom, helytörténeti dokumentumok stb.). Ennek köszönhetően az egész régió különböző forrásokat tud használni, és sokrétű szolgáltatásban részesül. A szakosításra példa, hogy a 2003-2005. évi, a fogyatékkal élők re-

habilitációjára irányuló komplex célprogramba történt bekapcsolódáskor a régióból egy olyan könyvtárat jelöltek ki, amelyik a vakok és gyengén látók társadalmi egyesülete és az őket foglalkoztató vállalatok közelében található.

Az erők és az eszközök *koncentrálása* különösen fontos volt a könyvtárak műszaki bázisának korszerűsítésekor. Az első szakaszban minden eszközt a központi könyvtárban a távközlési központ létrehozására fordítottak. Ennek köszönhetően a központ a moszkvai közkönyvtári hálózat egyik alapkönyvtára lett. Ezután a központ köré helyi hálózatot telepítettek, amelybe tíz könyvtárat kapcsoltak be. A könyvtárak olyan műszaki eszközöket kaptak, amelyekkel a helyi feladatok megoldása mellett a központ forrásait és technológiáját is tudják használni: a folyóiratok központi katalógusát és adatbázisát, teljes szövegű adatbázisokat stb. A szerverten keresztül az internetre kijutva további szolgáltatásokat tudnak nyújtani az olvasóknak. A könyvtárak közötti kapcsolatot az elektronikus posta és a rendszer honlapján az információcsere-re készített oldal segíti. Másik példa a vonalkódos rendszer bevezetése volt, amikor az első fejlesztések a külföldi irodalom feldolgozására kijelölt könyvtárban folytak.

Az *összefogás* munkacsoportok létrehozását jelenti. A legfontosabb munkatervi és programpontok megvalósítására alakított munkacsoportokban a központi könyvtár szakemberei vesznek részt. Az eredmények az *Elektronikus Moszkva* program megvalósításában vagy három könyvtárban muzeális-kiállítási részlegek kialakításában mutatkoznak meg. A módszertani szolgálatok és könyvtárak összefogásával jött létre az egyik könyvtárban a pszichológiai segítő központ, amelyet azután több is követett. A könyvtárak olvasói összetételüktől függően szakosodtak, a pszichológusok külön foglalkoznak az iskolába készülőkkel, a serdülőkkel, a különleges bánásmódot igénylőkkel.

Az utóbbi időben viták folynak arról, hogy a nagyvárosokban a hálózatokat regionális szinten

kell-e kialakítani, vagy kerületenként, illetve városi szinten. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a jelenlegi megoldás a legoptimálisabb.

(*Viszocsekné Péteri Éva*)

Lásd még 100, 125, 138

Jogi szabályozás

08/097

GADD, Elizabeth – LODDINGTON, Steve [et.al.]: A comparison of academics' attitudes towards the right protection of their research and teaching materials = J.Inf.Sci. 33.vol. 2007. 6.no. 686-701.p. Bibliogr. 27 tétel.

Hogyan vélekednek az oktatók kutatási és oktatási anyagaik szerzői jogi védelméről?

Egyetemi oktató; Felmérés; Kutatási jelentés; Tankönyv; Szerzői jog

A tanulmány két JISC által támogatott vizsgálatot hasonlít össze. Az első a RoMEO (Rights Metadata for Open Archiving) projekt keretében zajlott, és azzal a jogvédelemmel foglalkozik, amelyre a kutatási eredményeiket nyílt hozzáférésű környezetben publikáló felsőoktatási szerzőknek van szükségük. A másodikat a Rights and Rewards projekten belül végezték, és az oktatási anyagaikat hasonló feltételekkel publikáló szerzők jogvédelmére irányult. Az eredmények egybevetése után kiderült, hogy sem a kutatók, sem az oktatók nincsenek tisztában az általuk készített anyagok szerzői jogi helyzetével. A kutatók sokkal szigorúbbnak bizonyultak az engedélyek megadásával kapcsolatban, de liberálisak a feltételek megszabásánál. Az oktatók többféle engedélyt adnának, de szigorúbb feltételek mellett. A szerzők arra a megállapításra jutnak, hogy ugyanaz a jogi megoldás nem lehetséges a kutatási és az oktatási anyagoknál.

(*Autoref.*)

08/098

BASEFSKY, Stuart: The Personal Information Trainer = Inf. Outlook. 11.vol. 2007. 11.no. 11-17.p. Bibliogr. jegyzetekben.

A személyi információs tréner – új módszer értékeink megmutatására

Hatékonyág; Könyvtárosi hivatás; Könyvtárkép; Üzemi szakkönyvtár

A könyvtárosok és más, információval dolgozó szakemberek önértékelése gyakran nem egyezik azzal a képpel, amely a környezetükben alakul ki róluk, illetve foglalkozásukról. Hogy változtathatunk ezen a nemkívánatos jelenségen? A Cornell Egyetem oktatójának véleménye szerint egyértelművé kell tennünk a munkáltatónk számára, milyen értéket is képviselünk mi magunk.

Az írás alapján az egyik leghatékonyabb mód erre az ún. PIT (*Personal Information Trainer*) gyakorlatának bevezetése. A PIT olyan könyvtáros, vagy információval foglalkozó szakember, aki a cég munkájában kulcsfontosságúnak ítélt személyek előrehaladásáért felelős. Feladata, hogy gondoskodjon mindarról, ami a munkafolyamatok maximális elvégzéséhez szükséges: elsősorban a naprakész információról, amely nélkül kreatív és produktív munka nem képzelhető el. Kétségtelen, hogy a személyre szabott figyelem kivételezettséget sugall, hiszen mások csoportos munkában kapják a tréninget. Ám az ötlet kitalálói éppen a kollégák között teremtett nyílt versenyhelyzetben látják a legnagyobb ösztönző erőt.

Távoli célja a szerző által leírt módszernek mégsem pusztán ennyi. Sokkal inkább a könyvtárhasználókat, illetve a könyvtárat fenntartó intézmények döntéshozóit szeretné rádöbbeníteni

arra, hogy a szolgáltatások minősége egyaránt fontos valamennyi érintett fél számára. Ehhez persze megfelelő felkészültségű személyi állományra van szükség. A PIT jelenléte garancia a magasan kvalifikált tehetségek odavonzására és megtartására, hiszen azt üzeni a jelentkezőknek, hogy a cég hajlandó szellemi kapacitásukba befektetni, és odafigyel rájuk.

A cikk lépésről-lépésre áttekinti a könyvtári-információs központ vezetőjének az intézmény vezetőivel, valamint a humán erőforrás-osztállyal folytatott egyeztetéseken követendő stratégiáját. A megbeszélésen feltétlenül el kell hangzania annak az érvtnek, hogy a házon belüli szakértő pluszmunkájából sokszorosan lehet profitálni a későbbiekben (ellenpélda a Baker&McKenzie nemzetközi jogiroda, ahol megpróbálták kiszervezni a könyvtári szolgáltatásokat – a következmények láttán az eredmény nemsokára a döntés visszavonása lett). El kell tudni fogadtatni a HR-részleggel az elképzelést, már csak a közös érdekek okán is. Ezek után a PIT-rendszert célszerű kezdetben szűk körben elkezdni, gondosan kiválasztva azt a személyt, aki kollégái között megfelelő tekintéllyel rendelkezik. A sikeres folyamat révén így mások számára is vonzóvá válik az ötlet. Hangsúlyozni kell, hogy idővel mások is részt vehetnek a kísérletben, és nem szabad elfeledkezni a 6 hónaponként tartandó értékelésről, amely a továbblépésről hivatott dönteni.

És hogy működik-e vajon a rendszer a gyakorlatban? Az írás szerzője három példán keresztül bizonyítja, hogy a nem elhanyagolható rövid távú hatásokon túl váratlan előnyök is származtak a tréningekből. Így például a Cornell Egyetem HR-szakemberei valamennyien érdeklődni kezdtek a szerző intézménye, könyvtára iránt. Az adminisztráción dolgozó kollégáknak hasonló képzést indítottak a könyvtári mintájára, míg az egyetemi vezetés szövegírójával való közös munka az informális kapcsolatokon javított sokat.

Mielőtt egy könyvtár rászánná magát hasonló program lefuttatására, néhány kérdést tisztázna

kell. Mindenekelőtt azt, hogy a demokratikus elvek tiszteletben tartása – mindenki egyenlően kezeljenek-e bizonyos munkaszituációkban – hogyan viszonyul a szolgáltatások sikerességéhez. A szerző által leírt folyamatról hosszú távon fog eldőlni, hogy illik-e a könyvtárosi világba, és el tud-e terjedni máshol is. Hiszen – bár egyéni kezdeményezésre épül – előbb-utóbb csakis intézményesülve töltheti be funkcióját.

(Vasbányai Ferenc)

08/099

VEGA, Robert D. – CONNELL, Ruth S.: Librarian's attitudes toward conferences. *A study = Coll.Res.Lib.* 68.vol. 2007. 6.no. 503-513.p.

Szeretnek-e a könyvtárosok konferenciákra járni?

Konferencia -nemzeti; Könyvtárosi hivatás; Közvéleménykutatás

Számos könyvtárban a szakmai előmenetel egyik feltétele a konferenciákon való részvétel – legalábbis az Egyesült Államok felsőoktatási könyvtáraiban. Az egyszerű részvételtől a poszterbemutatóig, majd az előadásig való eljutást tekintik a szakmai fejlődés természetes lépcsőfokainak. Az amerikai könyvtárosok egyesülete (ALA) és szekciói is rendezvényeik számos előnyét hangsúlyozzák, a könyvtárvezetők pedig fejlődésük, előmenetelük fontos tényezőjének tekintik a konferenciákat.

A szerzők arra voltak kíváncsiak, miért látogatják (vagy nem látogatják) a könyvtárosok a szakmai konferenciákat, illetve mi a véleményük a különböző rendezvényformákról (kerekasztalbeszélgetésekről, poszterbemutatókról stb.). Ha ezek a konferenciák valóban nagyon fontosak, akkor valamennyi érdekeltnek – szervezőknek, előadóknak és a résztvevőknek is – tisztában kell lenniük a könyvtárosok véleményével.

A szakirodalomban számos példa akad mind a konferenciákat dicsérő, mind az azokat elutasító írásokra, ezeket röviden ismertetik is a szerzők.

A könyvtárosok véleményének megismerésére a kérdőíves felmérés módszerét választották, ahol a motiváció mellett az életkori adatokra és a nemre, a munkahely típusára, a beosztásra, a munkában eltöltött időre, a konferencia-részvétellel éves átlagára, továbbá a kapott munkahelyi támogatás mértékére is rákérdeztek. Arra is kíváncsiak voltak, hogy a különböző rendezvény-típusok fontosságát miként értékelik a résztvevők.

A tizennégy pontos kérdőív (melyet tanulmányuk végén mellékeltek) egy kereskedelmi felmérési rendszer segítségével került fel a világhálóra, majd hét nagy levelezőlistán (CJC, COLLIB, ILI, LIBREF, LITA, PubLib, RUSA) is felhívták rá a szakma figyelmét, hogy minél szélesebb körből kapjanak választ. (A lehetséges 17 000-ből 794 könyvtáros válaszolt 2005. szeptember 20. és október 11. között a feltett kérdésekre.)

A konferenciákra járás két legfontosabb motivációját a remélt szakmai megújulás (56%) és a szakmai kapcsolatok ápolása (40%) jelentette. A konferencia-látogatók zöme (34%) ötvenes éveiben járt – a harmincas és negyvenes korosztály 21-21 %-ot tett ki, valamivel kisebb a huszonévesek (10%) és a hatvan éven felüliek (8%) aránya. A többség (75%) évente egy-két konferenciára tudott elmenni; a részvételt általában a munkahely finanszírozta kisebb-nagyobb mértékben – bár akadtak, akik semmilyen támogatásban sem részesültek. A rendezvénytípusok értékelésében jelentős eltérés mutatkozott a felsőoktatási és a közkönyvtárakban dolgozók véleménye között. A válaszadók néhány nyílt kérdésre is részletesen válaszoltak, ezek eredményét is részletesen elemzik a szerzők.

A felmérés néhány megállapítása további kutatást érdemel majd a jövőben, de a kapott eredmények így is tanulságosak minden konferencia-szervező számára.

(Murányi Lajos)

Lásd még 90, 113, 126

08/100

ROBINSON, Lyn – GLOSIENE, Audrone: Continuing professional development for library and information science. Case study of a network of training centres = Aslib Proc. 59.vol. 2007. 4/5.no. 462-474.p. Bibliogr.

Továbbképzés a könyvtár- és információtudományi területen. Esettanulmány egy kelet-európai és közép-ázsiai országok számára szolgáltató oktatóközpont-hálózatról

Könyvtárosképzés -posztgraduális; Könyvtárosképző intézmény; Továbbképzés

A „nyitott társadalom” elvével Karl Popper a második világháború borzalmainak megismétlődésétől akarta megóvni az emberiséget. Elképzelése alapján a jog uralmán nyugvó társadalmi rendszer alkalmas kell legyen arra, hogy szükségtelenné tegye az erőszak alkalmazását akár államok, akár egyes szociális rétegek konfliktusában. A minél nagyobb többség számára jótékony döntések meghozatalához Popper az információhoz való szabad hozzáféréssel formálódó kritikus, racionális vitát tekintette alapfeltételnek.

Ezeknek az elveknek a jegyében hozta létre Soros György a *Nyílt Társadalom Kezdeményezést* (Open Society Initiative, OSI), amely tevékenységét Közép- és Kelet-Európa, Közép-Ázsia, valamint Haiti és Mongólia országaiban fejti/fejtette ki. Azért pont itt, mivel az említett régióknak az elmúlt évtizedekben lezajlott fejlődése – rohamosan változó gazdasági, politikai környezet – sok hasonlóságot mutat az 1945 utáni európai történésekkel. Nem váratott sokat magára a könyvtári és információs területen dolgozó szakembereknek a képzése, majd idővel továbbképzése sem (*continuing professional development, CPD*), akiknek feladata a társa-

dalom részéről mutatkozó egyre növekvő igények magas színvonalú kielégítése: az OSI 1994 óta támogatja a változó nevű szerveződéseket (ezt jelenleg éppen *Information Programme*-nak nevezik), hogy minél hamarabb megújult szemléletű, szolgáltatás-orientált központokká válhassanak. Állandó kapcsolattartásuknak (*LIS Fellowship*) kezdettől fogva központi eleme volt a tréning, a továbbképzés, majd logikus folytatása lett az 1999-ben létrehozott Képzési Központok Hálózata (*Training Centre Network for Librarianship and Information Science, TCN-LIS*).

A 23 országban működő központok nem egyforma színvonalon, és alkalmanként eltérő intenzitással vesznek részt az együttműködésben. Ennek magyarázata abban (is) keresendő, hogy számos állam időközben tagjává vált az Európai Uniónak, ami számukra döntően más környezetet jelent. Hatéves működésük az alábbi kérdések átgondolására készítette őket:

- mindeddig nehéz volt egységes „tananyagot” meghatározni az eltérő igények, témák, információs környezet okán: néhány közös téma mellett „átmeneti”, „efemer”, „helyi” témák jellemzik munkájukat;
- foglalkozni kell a vezetési/irányítási/értékelési kérdésekkel, ahol nagy súlyt kap a meglévő és elérhető források ügye;
- át kell tekinteni az alkalmazott tanítási és tanulási módszereket (a távoktatásról egyértelműen kiderült, hogy nem népszerű ezen a téren);
- gondosan kell megválasztani a képzési központok elhelyezését (kormányzati/szakmai szervezetek, kutatóintézmények, egyetemek könyvtártudományi tanszékek mellett) – a tapasztalatok alapján legtöbb potenciált a két utóbbi forma rejti a felhasználók számára;
- a CPD és a hivatalos képzés viszonyában kerülendő az egymással való vetélkedés, ehelyett a szinergiában működés látszik a leghasznosabbnak;

- ésszerűen kell tudni meghatározni, esetenként elkülöníteni egymástól a helyi illetve az általános képzési stratégiát, témákat, formákat.

A TCN-LIS eddigi működése bebizonyította, hogy képes minőségi pluszt nyújtani az érintett országok könyvtári és információs szakembereinek munkájához, sikeres – más területeken is követendő – példáját nyújtva a nemzetközi együttműködésnek.

(*Vasbányai Ferenc*)

08/101

HELLMICH, Julia: Bachelor und Master zwischen allen Stühlen? Reichlich Chancen und ein paar Fallstricke für die neuen Absolventen im Berufsfeld Bibliothek und Information = BuB. 59.Jg. 2007. 10.no. 706-711.p. Bibliogr. lábjegyzetben.

Res. angol és francia nyelven

Lehetőségek és csapdák a könyvtár- és információtudományi szakos végzősök számára

Könyvtárosképzés -felsőfokú; Könyvtárosképzés -középfokú, alapfokú; Munkabér, alkalmazás

Németországban az egyetemi tantervek gyorsan változnak. A könyvtár- és információtudomány területén minden szemeszterben új Bachelor és Master tanfolyamok indulnak a darmstadti, hamburgi, hannoveri, kölni lipcsei, potsdami és stuttgarti szakfőiskolákon ill. főiskolákon. Az egyetemi szintű képzés egyetlen helyen, a berlini Humboldt Egyetemen folyik. Ezek az új képzések kevesebb tanulmányi időt igényelnek, álláslehetőséget biztosítanak egész Európában, és a mester programok kutatási lehetőséget is nyújtanak. Mindazonáltal nem biztos, hogy a végzetek valóban sikeresek lesznek a jelenlegi álláspiacon.

Németországban a könyvtári asszisztensek számára is létezik képzés (közismert neve FaMI, a német Fachangestellte für Medien- und

Informationsdienste, azaz a média- és információs szolgáltatások szakalkalmazottai elnevezésből származik), amely ugyanúgy három évig tart, mint a Bachelor képzés a legtöbb szakfőiskolán, és ez a tény versenyhelyezethez vezethet. Ezenkívül a FaMI program kiegészítéseként terveznek egy képzést, amely „az információs szolgáltatások felelőse” címet ígéri, ami tovább élesítheti a versenyt.

Az is bizonytalan, lesz-e elegendő jól fizetett állás a szakfőiskolákon jelenleg folyó Master kurzusok végzősei számára. Mostanáig az egyetemi könyvtárakban a „felsőszintű” könyvtári alkalmazotti állásokhoz egyetemi diplomára volt szükség. A szakmában és a hallgatók körében meglehetősen nagy a bizonytalanság a Bachelor és a Master programok jövőbeni hasznosságával kapcsolatban.

(*Autoref.*)

08/102

GIBBS, Paulette – COWSER, Catherine Sue [et.al.]: Public library trustees: characteristics and educational preferences. A research study = Public Libr.Q. 26.vol. 2007. 1/2.no. 21-39.p. Bibliogr.

Milyen típusú képzést igényelnek a közkönyvtári kurátorok?

Felmérés; Könyvtári tanács; Közművelődési könyvtár; Továbbképzés

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be:
HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER,
Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N. Y. 13904]

A cikk egy 2005-ös felmérés módszertanáról és eredményeiről számol be, amely Indiana állam közkönyvtári kurátorait vizsgálta. A kurátorok demográfiai összetételének felderítése után kérdéseket tettek fel az általuk óhajtott képzés tartalmáról és annak formájáról. A kurátorok a költségvetés-készítést és a stratégiai tervezést jelelték meg kiemelt képzési területként. A jogot/felelősségvállalást, a kuratórium és az igazgató

közötti kapcsolatot és más témákat kevesebben választották. A kurátorok a helyi programokat részesítették előnyben, bár sok válaszadó az online szolgáltatás mellett tette le voksát. Más államokban folytatott korábbi vizsgálatokhoz képest a kurátorok nagyobb hányada vett már részt oktatási programokban (a jelenlegi vizsgálatban részt vevők 39%-a, szemben a korábbi 29 illetve 20%-kal). Végül a korábbi kutatásokhoz hasonlóan a kurátorok nem reprezentálták kellőképpen a népeiséget, mivel sokkal képzet-

tebbek és több köztük a nő, mint azoknak az állampolgároknak a körében, akiknek a könyvtárait irányítják.

(Autoref.)

Lásd még 82

Konferenciák

Lásd 89, 99

Könyvtárak és tájékoztatási intézmények

Nemzeti könyvtárak

08/103

HANAKOVIČ, Štefan: Vznik a osudy prvej slovenskej národnej knižnice. 1. časť = Knižnica. 8.roč. 2007. 11/12.no. 54-61.p. Bibliogr. 19 tétel.

Res. angol nyelven

Az első szlovák nemzeti könyvtár keletkezése és sorsa, 1. rész

Könyvtártörténet -nemzeti; Nemzeti könyvtár

HANAKOVIČ, Štefan: Vznik a osudy prvej slovenskej národnej knižnice. 2. časť = Knižnica. 9.roč. 2008. 1.no. 19-23.p. Bibliogr. 18 tétel.

Res. angol nyelven

Az első szlovák nemzeti könyvtár keletkezése és sorsa, 2. rész

Könyvtártörténet -nemzeti; Nemzeti könyvtár

A szlovák nemzeti könyvtári kezdemények kialakulását számos tényező nehezítette. Feltétele volt a saját anyanyelven alapuló önálló nemzeti lét, és az a cél, hogy a nemzeti nyelvű irodalomból közös könyvtárat alapítsanak. Az önálló nemzeti öntudat erősítését szolgálta Anton Bernolák munkássága. Műveinek hatására a szlovák nyelv és nemzet a szláv közösség egyenrangú tagjává vált. Követőinek többsége azonban nem tartotta fontosnak, hogy nemzeti könyvtárat alapítsanak. Két Bernolák-utód, Martin Hamuljak és Michal Rešetka foglalkozott komolyan a nemzeti könyvtári gondolat megvalósításával. Hamuljak könyvtári gyűjteményét tartják a Matica slovenská Könyvtára egyik alapkövének. A kutatások azt igazolták, hogy bár Hamuljak gyűjteménye gazdag és egyetemes volt, nem jelentette a nemzeti könyvtár létrejöttét, mert ennek a szerepnek semmilyen szempontból sem felelt meg.

Az első szlovák nemzeti könyvtár igazi alapítója 1820-ban Michal Rešetka, aki ekkor megjelent művével (*Bibliotheca Pannonio-Slavica*) és nyilvános könyvtári gyűjteményével azt a szándékot, célt is megfogalmazta, hogy a könyvtár az